

Píše Jiří Flaišman

(E*forum, 02. 07. 2014)

Vinohradské nakladatelství Rubato existuje teprve několik let, přesto již má výrazný ediční profil (v beletristické produkci vyšli např. J. Cocteau, H. Michaux, dvakrát P. Handke). Značně tomu dopomáhá i právě vydaný titul. Málokteré pojednání na téma grafická úprava či polygrafická výroba knihy se ve druhé polovině dvacátého století obejde bez odkazu – alespoň v soupisu literatury – na **Esej o typografii** Angličana **Erica Gilla** (1882–1940), který tento muž mnoha řemesel (ilustrátor, sochař, kameník, rytec ad.) napsal v roce 1930 (poprvé vyšel *An Essay on Typography* roku 1931). Dnes máme tuto proslulou knihu díky nakladatelství Rubato a silnému zaujetí Gillem ze strany spolumajitele tohoto sympatického vydavatelského podniku Jaroslava Tvrdoně, který je také autorem doslovu, k dispozici i v češtině (překlad Tomáš Kačer, 148 s.).

Gill Sans, Perpetua, Joanna – Gillovo jméno máme spojeno s jednou již zcela speciální disciplínou: s tvorbou písma. Právě jí, poté co podnikl historický exkurs do dějin lidského myšlení-psaní, věnuje Gill druhou a nejrozsáhlejší kapitolu svého Eseje. V dalších částech se pak zabývá otázkami typografie, ale i tvorbou raznic, papírem a nakonec knihou jako celkem (formát, vazba apod.). Toto rozvržení vytváří pevnou kostru Eseje, který tak dostává parametry jakéhosi průvodce po jednotlivých stupních výroby knihy. Popis fází vzniku knihy však projektuje další, podstatnější plán Gillova textu, v němž je dán průchod neotřelým autorovým názorům na kulturní a společenský stav dané doby – doby tragické, v níž nastavené výrobní procesy zabraňují dělníkovi, aby se svým dílem povýšil na umělce. To vše je formulováno tak, že má člověk dojem, jakoby četl knihu aforismů. Gillův text podává reflexi pozice člověka v novém industrializovaném světě, člověka, který je svým vnitřním ustrojením úzce spjat se světem starým, světem před průmyslovou revolucí: „Oba světy jsou stále tu, kolem nás; průmyslový svět se i nadále řítí kamsi do pekla a lidský svět zůstává i nadále svou podstatou nezničitelný“ (s. XI). Jeho pozice je proto už ze své podstaty rozpolcená, když na straně jedné je jeho pohled nostalgický, na druhé straně až obdivně perspektivistický; optimismus nové doby se mu pod tíhou sentimentu ke věku minulému rozpadá.

Cit pro gradaci a smysl pro pointu prokázal Gill jak při sestavení jednotlivých částí své úvahy, tak zejména když na závěr knihy jako kapitolu devátou zařadil pasáž s provokativním názvem *Proč však písmo?*, v níž povolil uzdu všem svým reformátorským tužbám. Vyústěním jeho analýz funkce písma v moderní průmyslové době (a jeho zjevné ambice radikálně ovlivnit oblast jeho zájmu) je návrh jeho úplného zrušení a nahrazení těsnopisným záznamem (užíváno je termínu fonografie), aby se psaní více přiblížilo mluvené řeči. Přestože Gillovy důvody pro takto radikální změnu

mají jasnou argumentaci a autor předkládá i logický způsob zavedení takové revoluční změny prostřednictvím postupné školní výuky, jako by přehlédl (paradoxně právě on!), jakou dominantní roli hraje právě v grafickém záznamu řeči tradice (z Eseje si budou moci vzít poučení i budoucí reformátoři českého pravopisu).

K ceněnému umělci (jmenovanému v třicátých letech „královským průmyslovým designérem“) Ericu Gillovi ovšem – ať chceme či nechceme – patří i jeho neortodoxní náboženské postoje (o vztahu religiozity a umění publikoval řadu esejů) a osobní život praktikujícího katolíka zahrnující podivné sexuální praktiky (incest, pedofilie, zoofilie), jak byly na konci osmdesátých let na základě Gillových vlastních deníkových záznamů popsány v monografii Fiony MacCarthyové. V této souvislosti je nutné si položit otázku, zda dělají vydavatelé dobře, když tyto skutečnosti obcházejí a když v textu na zadní straně obálky Gilla označují prostě jako pokrokového radikála a sociálního reformátora, „v jehož srdci se vždy odrážela jeho filozofie a jehož ruka se řídila jeho morálním přesvědčením“.

www.ipsl.cz